

Özel Sayı Takdimi: “Yeni” Savaşlar ve “Yeni” Ordular

Introduction to the Special Issue:
“New” Wars and “New” Militaries

Özel Sayı Editörleri:
Barış ATEŞ* - Evren MERCAN**

Savaş ya da bir başka ifadeyle “organize şiddetin” son on bin yıllık döneme ait bir olgu olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır.¹ Bu uzun geçmişe paralel olarak savaşa dair yüzlerce farklı tanım ve kavram bulunabilir. Örneğin aydınlanma filozofu Thomas Hobbes’un kişilerarası bağlamda geliştirdiği tanıma göre savaş “insan doğasına hükmeden rekabet, güvensizlik, şan ve şeref kavgası”dır.² Buna karşın Thomas Aquinas, çok daha detaylı bir savaş tanımını yapar: “Savaş, açıkça, bir dış düşmana karşı yürütülmekte olan, yani bir milletin başka bir millete karşı yürütmekte olduğu bir olay olup, kavga ise şahıslar arasında, bir şahsın diğer bir şahsa karşı veya bazı şahısların diğer bazı şahıslara karşı yürütmekte olduğu bir olaydır. Fesat, kargaşalık, isyana teşvik ise, tam anlamı ile bir halkın birbirine karşı olan muhalif kesimlerinin mevcudiyetidir.”³ Clausewitz ise “düşmana irademizi kabul ettirmeye zorlayan bir şiddet eylemi”⁴ veya “siyasetin başka araçlarla devamı”⁵ olarak kabul ederek devletin başat aktör olduğu bir savaş tanımı yapmaktadır.

Görüldüğü üzere uzun bir geçmişe sahip olan bu örgütlü, üst düzey şiddetin kapsayıcı tek bir tanımının olduğunu söylemek güçtür. Bunun belki de en önemi sebebi tarih boyunca dur durak bilmeden tekâmül eden savaşın zamanla daha organize ve kitlesel bir biçime kavuşarak giderek karmaşık bir şekle bürünmesidir. Bilhassa devletlerin rakiplerine üstünlük sağlamak için güçlerini nicelik sıkletinde artırması ve bunun yanında daha üstün askerî teknoloji, strateji, taktik ve teknikler

* Doç. Dr., Millî Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (ATASAREN), Askerî Sosyoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0001-8548-6924, e-posta: barisates@gmail.com.

** Doç. Dr., Millî Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (ATASAREN), Harp Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0002-4750-9221, e-posta: emercans@gmail.com.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Sinisa Malesevic, *The Sociology of War and Violence*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 90.

² Thomas Hobbes, *Leviathan*, (çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 94.

³ Philippe Contamine, *War in The Middle Ages*, Basic Blackwell, Oxford, 1984, s. 280.

⁴ Carl von Clausewitz, *On War*, (çev. Michael Howard), Peter Paret, Everyman’s Library, New York, 1993, s. 83.

⁵ Clausewitz, *On War*, s. 99.

geliştirmesi, siyaset ve silahlı güçlerin güdümünde sürdürülen savaş karmaşasına yenilerini katmakta önemli amiller olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletler arası çatışmada yeni sahaların (deniz, hava, siber ve uzay) eklenmesiyle birlikte ortaya çıkan “mekânsal çok boyutluluk”, mekânın yanında savaşın yöntemine, vasıtalarına, kuvvetlerin organizasyonuna ilişkin daha önce hiç tecrübe edilmemiş karmaşaları da beraberinde getirmiştir. Nitekim bu karmaşaya bir cevap olarak organizasyon yapısını değiştiren bazı ordularda uzay komutanlığı veya siber savunma komutanlıkları kurulmuştur.

Savaş her zaman devletlerin tekelinde değildir. Hem devletin gelişimini tamamlamasından önce hem de günümüzde güçlü devletlerin varlığına rağmen devlet-dışı aktörlerin de organize şiddetin bir parçası olduğu görülmektedir. Bu husus, bir yandan kurumsal gelişimini tamamlamada zayıf kalmış devletlerin yarattığı otorite boşluğu ve öte yandan en yakın örneklerini Suriye ve Libya’da gördüğümüz büyük güçlerin devlet-dışı aktörlere daha fazla rol biçme politikalarının bir sonucudur. Dolayısıyla Clausewitz’in meşhur üçlemesinin artık eskisi kadar net bir analiz yapılmasına izin vermediği tartışılmaktadır.⁶ Çünkü ilk bakışta kesin sınırlarla birbirinden ayrılan rollerden bahsetmek zorlaşmıştır. Nitekim Kaldor⁷ ve Münkler’in⁸ “yeni savaşları”, Hoffman’ın “hibrit savaş”⁹ ya da Liang ve Xiangsui’nin “sınırsız savaşları”¹⁰ bu kavramsal kargaşasının tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak geçmişe doğru bir yolculuk aslında yeni olarak görülen bazı hususların pek de “yeni” olmadığını, eskiden beri süre gelen savaşlarda halihazırda yaşanan araçsal ya da taktiksel belli farklılıkların olduğunu tartışmasını da açmaktadır.¹¹ Mesela Kaldor’un “yeni” savaşları aslında zayıflayan –veya zaten zayıf olan– devlet otoritesinin sonucunda ortaya çıkan boşluğu savaş ağalarının (*warlords*) doldurduğu bir durumu tarif etmek için ortaya atılmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle Afrika’nın bazı bölgelerinde bir trend haline gelen bu otorite boşluğu (ya da Batı literatüründeki tanımıyla başarısız devletler/*failed states*) günümüz nesilleri için yeni olabilir. Hâlbuki geçmişte de bunun sayısız örnekleri bulunabilir. Yani aslında bu yeni bir “yeni” değildir. Nitekim birçok çalışmada bu durum ortaya koyulmuştur. Mesela Berdal, Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) sırasında büyüyen orduların finansman gereksinimlerinin devletin idari ve mali kaynakları açısından

⁶ Bu konu üzerine bir değerlendirme için bakınız: Ali L. Karaosmanoğlu, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaş Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, *Uluslararası İlişkiler*, 8:29, 2011, s. 5-25.

⁷ Mary Kaldor, *New and Old Wars*, Third Edition, Polity Press, Cambridge, 2012.

⁸ Herfried Münkler, *The New Wars*, Polity Press, Cambridge, 2005.

⁹ F. G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Virginia, 2007.

¹⁰ Qiao Liang ve Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing, 1999.

¹¹ Errol A. Henderson ve J. David Singer, “New Wars” and Rumors of “New Wars”, *International Interactions*, 28:2, 2002, 165-190. Bu konu kendi döneminde, farklı ekoller arasında önemli bir tartışma konusu olmuştur.

zayıf imkânları ile karşılanamayınca devreye giren askerî müteahhitlerin (*military entrepreneurs*) günümüz savaş ağaları ile paralellikler içerdiğini belirtmektedir.¹² Bu benzerliğin içinden çıkan bir başka benzerlik ise o dönemin askerî müteahhitleri ile günümüz özel askerî şirketleri arasında görülmektedir.¹³ Kısaca Henderson ve Singer’ı teyit ederek, her “yeni” yeni değildir diyebiliriz.

Bu görüşü daha keskin bir şekilde ifade eden Smith’e göre ise “Tüm savaşlar kendi dönemlerine ve mekânlarına özgüdür. Hepsinin kendine özgü kökenleri ve yönleri vardır. Çok yönlü oldukları için kategorize edilemezler ve gerilla savaşı ya da düşük yoğunluklu çatışma gibi etiketlere indirgenemezler... Temel gerçek şu ki, ne dersiniz deyin –yeni savaş, etnik savaş, gerilla savaşı, düşük yoğunluklu savaş, terörizm veya terörizme karşı savaş– sonunda, savaşın tek bir anlamlı kategorisi vardır ve o da savaşın kendisidir”.¹⁴

Bu iddialı yaklaşım “savaş günümüzde gerçekten bu kadar anlaşılmaz bir olgu haline gelmiş midir?” sorusunu gündeme getirmektedir. Çünkü 1990’ların “yeni” savaşlarının pek de yeni olmadığı nispeten teyit edilmiş olsa da günümüzde başka “yeni” savaş türleri ortaya çıkmıştır. Bu tür terimlere örnek olarak “hibrit savaş” (*hybrid warfare*), “4. nesil savaş” veya “yeni nesil savaş” (*new generation warfare*) gösterilebilir. Yani çıkarlar, aktörler, hedefler ve araçlar konusunda er ya da geç çoğunlukla net bir resim elde edilebilse de bu durum yeni bir terimin yayılmasını engellemektedir. Bu durumda “yeni” savaşları nitelemek için neden her seferinde yeni bir terim ortaya atılmaktadır? Gerekli ve yararlı mıdır?

Kavramlar ve Terimler

Bir gereklilik tartışmasına girmeden önce Türkçe literatürde pek fark edilmeyen bir ayrıma dikkat çekmek istiyoruz: kavram ve terim. Türk Dil Kurumu sözlüğünde terim “bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime” şeklinde tanımlanmıştır. Buna karşın kavram ise “bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon” olarak verilmiştir.¹⁵ Bu tanımların İngilizcedeki karşılıkları ile uyum içerisinde oldukları görülmektedir. Örneğin Webster sözlüğünde kavram “genel bir kavram veya fikir; bir şeyin tüm özelliklerinin veya ayrıntılarının zihinsel olarak birleştirilmesiyle oluşturulan bir fikir” olarak açıklanırken terim ise “belirli bir alanda bir şeyi tanımlayan bir kelime veya kelime grubu” olarak tanımlanmaktadır.¹⁶ Bu

¹² Mats Berdal, “How “New” Are “New Wars”? Global Economic Change and the Study of Civil War”, *Global Governance*, 9:4, 2003, s. 493.

¹³ Isabelle Duyvesteyn, “How New is the New Terrorism?”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 2004, 27:5, s. 439-440.

¹⁴ M. L. R. Smith, “Strategy in an Age of ‘Low-Intensity’ Warfare Why Clausewitz is still more relevant than his critics”, *Rethinking the Nature of War* ed. Isabelle Duyvesteyn, Jan Angstrom, Frank Cass, Londra, 2005, s. 52.

¹⁵ İsmail Parlatur vd., *Türkçe Sözlük*. T.2 K-Z. 2-Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998, s. 1243, 2198.

¹⁶ Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, Gramercy Books, New York, 1996, concept s. 422; term s. 1958.

durumda savaş bir kavram olarak ele alınabilir ve siber savaş, hibrit savaş gibi türleri ise terim olarak kabul edilebilir. Peki bu ayırım neden önemlidir? Bu sorunun cevabı için Felber’e kulak verelim:

“Bilimsel bilgi ve teknolojik beceriler dünyanın farklı yerlerine dağılmış durumdadır. Bilgi ve becerilerin aktarımı ancak ilgili dillerdeki terminolojilerin geliştirilmesiyle mümkündür. Her alandaki ilerleme, akademisyenlerin, profesyonellerin ve diğerlerinin bol miktarda yeni terimler yaratmasına veya yeni geliştirilen bireysel kavramlar için mevcut terimleri ödünç almasına neden olmuştur. Bu, belirli bir konudaki kavramların bir kavramlar sistemi oluşturduğu dikkate alınmadan yapılır. Aynı zamanda belirli dillerde bulunmayan yeni kavramların ve bunlarla ilgili terimlerin türetilmesini de içerir. Bu terimler, uzmanlar tarafından kabul edilir ve ilgili konudaki çalışmalarda kullanılır. Eğer kabul edilmezlerse veya sadece uzmanların bir kısmı tarafından kabul edilirlerse, aslında kaçınılması gereken eşanlamlılar ortaya çıkar...”¹⁷

Türkiye’de bu tür eşanlamlılar karmaşasının hemen her alanda olduğunu söylemek çok abartılı bir iddia olmayacaktır. Yabancı yayınlarda görülen terim ve kavramları farklı şekillerde çevirerek ya da farklı şekilde tanımlayarak yaratılan karmaşa meselenin özünü anlamamızı zorlaştırmaktadır.

Hibrit savaş terimi yukarıdaki duruma güzel bir örnektir. Bu terim konusunda hem kafa karışıklığı vardır hem de gerekliliği tartışılmaktadır. Hibrit savaş terimi olmasaydı yine de bu tür yöntem ve araçların kullanıldığı çatışma durumunu anlayamaz mıydık? Hibrit savaş –her ne kadar ilk çıkış noktası ile bugünkü tanımı arasında farklar olsa da– konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan araç ve yöntemlerin bir arada kullanıldığı bir savaş türü olarak tanımlayabiliriz.¹⁸ Yani aynı anda hem düşmana karşı kinetik bir etkide bulunmak hem de karşı ülke toplumunda karışıklık çıkarmak için yalan haberler yaymak, halkı isyana teşvik etmek, düşman ordusunu yanıltıcı hareketler yapmak ve diplomatik yöntemlerle uluslararası kamuoyunu manipüle etmek bir hibrit savaş olarak nitelendirilebilir. Peki, geçmişte de bu yöntemler yok muydu? İşlevler açısından baktığımızda kesinlikle benzer yöntemlerin birlikte kullanıldığı savaşlar yaşanmıştır. Bugün için temel fark teknoloji odaklı bilgi çağının nimetlerini kullanarak tüm bu işlevlerin geçmişte haftalar veya aylar süren hazırlık ve uygulamasının artık günler ve hatta saatler içerisinde gerçekleştirilebilmesidir. O zaman neden hibrit kelimesi savaşın önüne bir sıfat olarak eklendi?

İlk bakışta her yeni terim veya kavram aslında akademisyenler, askerler ve siyasi karar alıcılar için bir işaret fişeği görevi görmektedir. Bu işaretle başlayan tartışma bazen daha net bir resim elde etmeye yararken bazen de daha çok kafa

¹⁷ Helmut Felber, *Terminology Manuel*, UNESCO Infoterm, Paris, 1984, s. 2, 13.

¹⁸ Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*.

karişıklığı yaratmaktadır. Ama yepyeni terimlerle veya kavramlarla ortaya çıkmak çoğu zaman hedef kitleyi –bu durumda siyasilere, askerler ve akademisyenleri ilk sıraya koymak lazım– daha hızlı tepki vermeye zorlamaktadır. Yani savaşın en az kendisi kadar kavramsallaştırılması da bir araç hâline gelmiştir. Ama bu araç “düşman”dan ziyade “dostları” harekete geçirme-etkileme işlevi görmektedir. Ancak bu işlevin başarılı olması için kavram ve terimlere dair yukarıda açıkladığımız karmaşanın çözülmesi ve hedef kitlenin zihninde benzer olguların canlanması gereklidir. İşte bu durum kavramı ve terimi icat edenler için doğal bir sonuç iken ithal edenler açısından kafa karişıklığı ve bunun getirdiği belirsizlikler demektir. Dolayısıyla bir kavramı ve ona bağlı terimleri ilk üretenler daha berrak düşünebilmektedir. Ama tek faydası bu değildir. Bir de meselenin hükmetme boyutu vardır.

Agamben’e göre “Bir şeyi ilk yapacak olmak aynı zamanda buyurmak demektir... Köken/başlangıç fikrinin buyruk fikrinden doğduğunu, bir şeyi ilk kez yapan olmanın liderlikten kaynaklandığını anlamak kesinlikle zor değil... İster bir varlık, bir fikir olsun ister bir bilgi ya da eylem/uygulama hiçbir durumda ilk olmak, devamında yok olan basit bir başlangıç değildir. Tam tersine başlangıç; başlamayı, yani varlığa getirmiş olduğu şeyi buyurmayı, onu kumanda etmeyi ve yönetmeyi asla kesmez.”¹⁹ Çünkü kavramları ödünç alanlar icat edene tabii olmakta ve aslında bilişsel dünyası onun tarafından şekillendirilmektedir. Söz konusu kavramlar kullanımda kaldığı müddetçe icat eden diğerlerine “buyurmaktadır”. Bu durumda Türkiye’ye özgü kavramlar üretmek için ne yapılabilir?

Öncelikle ilk iş olarak bizzat tecrübe ettiğimiz savaş ve çatışmaların gözlemlenmesi ve analizi yolu ile bize özgü sorunlara yine bize özgü doktrin ve kavramlar üreterek başlayabiliriz. Bu durumda Batı’dan veya Doğu’dan aldığımız bazı kavramları kullanmaya devam ederken Türkiye’den akademisyenlerin veya askerlerin de savaş çalışmalarına katkı vermesi mümkün olabilir. Ancak bize özgü kavram setleri ve teorik çerçeve üretmenin uzun ve meşakkatli bir süreç olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Ne var ki, bu tarz süreçlerde aktörlerin sayısı arttıkça tartışmalar kavgaya, nihayetinde kurumlar ve kişilerin kesin sınırlarla ayrıldığı bir “derebeylik” düzenine dönüştüğü inkâr edilmeyecek bir bariyer olarak karşımızda durmaktadır. Bu aşılması güç bariyer, ülkeye özgü kavram setleri üretmek yerine her bir “derebeyliğinin” fütursuzca savunduğu, bütünsellikten yoksun fikirler ve kavramlar kargaşasının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu alışlagelmiş durum sayesinde “Batıdan” ithal kavramlar ve teorik çerçeve Türkiye’nin şartlarına uymasa bile kolaylıkla üstünlüğünü devam ettirebilmektedir.

Artan karmaşanın gölgesinde, Clausewitz’in meşhur “her çağın kendi savaşını yaratacağı” aforizmasından²⁰ yola çıkıldığında bir sonraki harekât ortamına hazırlanan ordular nezdinde, savaşın dünü, bugünü ve geleceğine dönük fiziksel,

¹⁹ Giorgio Agamben, *Buyruk Nedir?*, (çev. Murat Erşen), Ketebe Yayınları, İstanbul, 2022, s. 12-14.

²⁰ Clausewitz, *On War*, s.717.

psikolojik ve kavramsal dönüşümü mercek altına almak hayati bir mesele hâline gelmiştir. Bu kritik ihtiyaç, analitik açıdan incelenmesinin zor olduğu savaşın tarih içinde icra ediliş biçimine ve değişim sürecine ilişkin yeni değerlendirmelerin ve kuramların ortaya atılmasına da bir zemin teşkil etmiştir. Özellikle savaşın değişmeyen doğasına karşı devamlı dönüşüm gösteren karakteri, farklı disiplinlerdeki bilim insanlarını güncel savaş olgusunu tanımlamakta, değişimini gözlemlemekte ve bunun araç ve yöntemlerini belirlemekte yeni kavramsal modeller geliştirmeye itmiştir.

Bu doğrultuda savaşın doğası ve karakteri ayrımı savaşın analizi için hâlen geçerli bir teorik perspektif olarak varlığını sürdürmektedir.²¹ Zaten bu geçerlilik durumu Clausewitz'in neden hâlâ her çalışmada atıf alan bir teorisyen olduğunu da açıklamaktadır. Bu teorik perspektifin yanı sıra savaşın dönüşümünü anlamak için mesela Lind'in "nesiller", Van Creveld'in "çağlar", Toffler'in "dalgalar" ayrımı da ayrıca kategorik bir kolaylık sağladığı tartışmasızdır.²² Hatta savaşın insanlık tarihi içindeki gelişim safahatı ve teknolojik temelli karakteristiği üzerine sınıflandırma yoluna gidilmesi, bütüncül bir perspektifin oluşturulması bakımından da bir milat sayılabilir. Neredeyse son dört asırdır (Vestfalya Antlaşması'ndan itibaren) toplumsal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak savaşın taraflarının, güdülen hedeflerin, savaş stratejileri ve en önemlisi savaşın icra ediliş yönteminin ne ölçüde değişime uğradığı bu vesileyle daha anlaşılır kılınmıştır.

Elbette bu tarz bütüncül yaklaşımlar, geçmiş ile günümüz arasında savaşın dönüşümü ile ilgili genel resmi vermenin yanında çağımızın siyasi, askerî, ekonomik, sosyal ve beşerî varoluş şartları doğrultusunda güncel eğilimlere dönük "yeni nesil" bir savaş anlatısının oluşturulmasına da önyak olmaktadır. Öte yandan, savaş ve barış, sivil ve asker arasındaki farkların bulanıklaştığı günümüz koşullarında, nesiller üzerinden kurgulanmış ve literatürde yer edinmiş teorilerin, savaşın hem bugününü hem de yarınını açıklamakta yetersiz kaldığı öne sürülebilir. Nitekim bugün hibrit savaş veya "yeni nesil savaş" gibi kavramların zamanla geçerliliğini yitirdiğini gözlemliyoruz.

Bu doğrultuda Lind'in "savaşın son 500 yılda Batılı modeller tarafından tanımlandığı ve Batı'nın teknolojisine dayandığı" varsayımı²³ üzerinden hareket edersek, Batılı olmayan ulusların ve kültürlerin dönüştürücü etkisini yok sayan, gelecek harekât ortamına yönelik "özgün sihirli çözümler" sunma hedefindeki yeni nesil bir savaş kavramının da işlerliği sorgulanmaya açıktır. Artık savaş mefhumunun

²¹ Clausewitz, *On War*, s.101, 267. Savaşın doğası ve karakteri konusunda Clausewitz'in yaklaşımını akademisyenler arasında önemli bir tartışma konusudur. Bir örnek için bakınız: Antulio J. Echevarria II, "War's Changing Character and Varying Nature: A Closer Look at Clausewitz's Trinity", *Infinity Journal*, 5:4, 2017, s.15-20.

²² W.S Lind vd., "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation", *Marine Corps Gazette*, Ekim 1989, s. 22-26.

²³ William S. Lind, John F. Schmitt ve Gary I. Wilson, "Fourth Generation Warfare: Another Look" *Marine Corps Gazette*, 1994, s. 34-37.

belirgin biçimde “ulus-devlet” çerçevesinin dışında bir “kültürel çatışma” çehresine bürünmesi, birçok devlet ve bağılı silahlı kuvvetin reaksiyon geliştiremeyeceği bir sürece de delalet etmektedir. Bu sebepten ötürü “Batı” her değişimi kendi kavramları ile tanımlamakta ve bu değişimi avantaja çevirmek için üstünlüğünü devam ettirmek istemektedir. Bu durumda şu soru gündeme gelmektedir: Yeni kavramların algıları açık, değişimi anlamlandırabilen karar alıcılar ve uygulayıcılar yaratmak gibi bir faydası varsa yani hem teorisyenleri hem de pratisyenleri harekete geçirme gücü varsa bu durumu nasıl avantaja çevirebiliriz?

Bu belirsiz ve çelişkili addedilebilecek karmaşık harekât koşullarının gölgesinde, geleneksel değerlere sıkı sıkıya bağlı ve değişime dirençli kurumların tek başına karşılık geliştirebilmesi pek de mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden asker ve sivil arasındaki duvarların kaldırılma gerekliliği, hibrit tehditlerle mukabele etmekte güvenlik ve savunma konularına hâkim “hibrit” uzmanlara ihtiyaç, daha önce hiç olmadığı kadar öne çıkmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması, kişilerin ve kurumların işlerliğini artırmak, mevcut tehditleri tespit ve teşhis etmek, buna uygun reaksiyon ve aksiyon geliştirmek, diğer bir deyişle savaşın tanımından icrasına kadar tüm bir süreci idrak etmek için elzemdir. Çünkü, ithal, Batı merkezli yeni nesil savaş konseptlerinin her ülke için bir reçete olması gerçekçi bir beklenti değildir. Bunun için Türkiye gibi kendine özgü güvenlik sorunları bulunan ülkelerin, başta meselenin ABC’sini ortaya koyan ve akabinde stratejik açmazlarına “Türkiye’ye özgü” çözümler üreten akademik düzeyde derinlikli/çok katmanlı çalışmalara odaklanması adeta elzem bir durumdur.

Özel Sayının Amacı ve İçeriği

Elinizdeki çalışma, mevcut tehditlere bir çözüm üretmekten öte bugünün yeni nesil savaş, ordu veya görev anlayışının ABC’sini Türkiye’nin önceliklerini dikkate alan bir akademik bakışla ele almayı hedeflemektedir. Küresel güç ve çatışma zeminindeki değişim göstergelerine ve Türkiye’nin çatışma ve rekabet bölgelerine yakın konumu bu tarz giriş niteliğindeki çalışmaları daha da önemli kılmaktadır. Elbette bu noktada “Batı” menşeli mevcut kavramlar ve teorilerin tamamen rafa kaldırılması veya faydasız ilan edilmesi gibi bir gayemizin olmadığını altını çizmemiz gerekir. Zaten bunu gerçekleştirmek şu aşamada mümkün de değildir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, İngilizce kavramların bazı durumlarda tam bir Türkçe karşılığı bulunamamaktadır. Bir diğeri ise bize özgü kavramlar ancak bize özgü bir doktrin üretilmesi ile mümkün olabilir. Doktrin üretimi ise ancak teorinin uygulamaya dökülmesiyle yani muharebe sahasında test edildikten sonra gerçekleştirilebilir. Bu noktada son yıllarda artan dış askerî operasyonların etkinliğinin doktrin ve kavram üretimine de yansıtılması düşünülebilir. Kısaca mevcut durumda Batı’nın kavram setlerine bağlı kalmak ve oradan kaynaklanan doktrinleri tartışmak bir mecburiyet olarak ortaya çıkmış olsa da bunu değiştirmek için gereken şartların oluşmaya başladığını da kabul etmek gerekir.

Sorun tespitimiz akademik üretim ve tekâmül süreçlerindeki iş birliği eksikliği ise çözüm ne olmalıdır? Bu soruya birçok açıdan cevap verilebilir. Ancak bizim ön plana çıkarmak istediğimiz mesele “uyumlu sosyal ağların” önemidir. Teknoloji sosyoloğu Bruno Latour’un bu tespiti herhangi bir sürece rahatlıkla uyarlanabilmektedir.²⁴ Savaş, çatışma, silah sistemleri veya ordularla ilgili meseleler üzerinde çalışan, politika üreten ve uygulayan insanlar arasında uyumlu sosyal ağlar kurmak ve bu ağları birbiri ile bağlamak öncelikli gereklilik olarak görünmektedir. Bu sosyal ağlar nihayetinde Türkiye’ye özgü sorunları yine Türkiye’ye özgü kavramlarla analiz etme yetkinliğine ulaşacaktır.

Tabii bu noktada her akademisyenin veya uzmanın tek bir noktadan yönlendirildiği ve bugün örneklerini gelişmiş batı ülkelerinde bile gördüğümüz güdümlü yapılardan bahsetmiyoruz. Önerdiğimiz yöntem her bir ağın diğerleriyle yüksek bir etkileşim içerisinde olduğu, “kişilerin” değil “fikirlerin” tartışıldığı ve bunun sonucunda ortaya konulan ürünlerin geniş kitlelere ulaşabildiği bir süreci işaret etmektedir. Bunun ülkenin gelişmişlik düzeyi, üniversitelerin ve araştırma kurumlarının araştırma bütçeleri veya siyasi ve ideolojik kamplaşmalarla ilgisi olduğu öne sürülebilir. Bu faktörlerin etkisini inkâr etmemekle beraber “iyi” örneklerin yayılabileceğini ve dolayısıyla olumsuz faktörlerin etkisini azaltabileceğini düşünüyoruz.

Bu özel sayı tam olarak yukarıda belirtildiği hali ile asker ve sivil akademisyenlerin katılımı ile yazılmıştır. Elbette daha önce yapılmış çalışmaların değerini göz ardı etmeden birinci amacı savaş ve ordulara dair “yeni” olarak nitelendirilen hususları incelemektir. İkinci olarak Türkçe literatürde eksik kaldığını düşündüğümüz konuları ele almaktır. Savaş, ordu ve ordunun insan gücüne dair yabancı literatürde çok sayıda kaynak bulunabilir. Ancak bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkçe literatürde “yeni” olarak gündeme alınan çalışmalar siber savaş veya diğer teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya atılan savaş türlerini incelemektedir. Bundan dolayı bu özel sayıda hem teorik tartışmalar hem de vaka analizlerine yer verilmiştir. İkinci olarak kavram setlerinin bize özgü ve zihinlerde daha kolay karşılık bulmasında ve yeni bir bakış açısı sunmasında uluslararası ilişkiler, güvenlik çalışmaları, askerî tarih, sosyoloji, iletişim gibi farklı alanlardan uzmanlar çalışmaya katkı sunmuştur. Günümüzdeki savaş kavramını idrak etmek ve geleceğe dair kuram üretmek için fikrî ve entelektüel altyapının oluşmaya başladığını ve bu oluşuma katkı sağlamak adına disiplinlerarası bir yaklaşımla, mümkün olan en geniş kapsamda akademik sosyal ağ kurulmaya çalışılmıştır.

Yazarlar inceledikleri kavram, terim veya vakalara dair şu ortak soruların cevaplarını aramaktadırlar. İncelenen savaş türünün, teşkilatın, asker modelinin, doktrinin veya fikrin “yeni” olarak tanımlanması mümkün müdür? Tarihsel süreçte

²⁴ Bruno Latour, *Science in Action: How to follow scientists and engineers through society*, Harvard University Press, Cambridge, 1987, s. 249.

benzer örnekler yaşanmış mıdır? Değişen yönler tam olarak nelerdir? Kavramın/terimin Türkçede uygun bir karşılığı olabilir mi? Savaşın “yeni” addedilmesinde ve harekât sahasını dönüştürmesinde teknoloji faktörünün etkisi ne ölçüdedir? Bu ve benzeri sorular her bölümün ortak katkısını ortaya koymaktadır. Bunun yanında ele alınan konunun kendi özellikleri de doğal olarak incelenmiştir.

Yaklaşık bir yıl önce çatısı oluşturulan bu çalışma, savaşa dair gelişigüzel kullanılan bazı kavramların incelemesinin yanı sıra, savaşın karakterini etkileyen çeşitli faktörleri ele almayı amaçlamaktadır. Türk akademisinde sınırlı bir şekilde ele alınmış ya da eksik kalmış konuları gündeme alarak literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. Alanın uzmanı olan veya olmaya aday akademisyenlerin katkılarıyla ete kemiğe bürünen bu özel sayıda, savaşın karakteri ile doğrudan ilgili olan teknoloji, savaş icra eden ordular, orduların insan gücü, eğitim yöntemleri gibi Türkçe literatürde zenginleştirilmesi gereken konulara dönük geniş perspektiften bir anlatı sunulmaktadır. Bu genel anlatıya katkı bağlamında Özgür Körpe konvansiyonel, asimetrik ve hibrit savaş kavramları arasındaki ilişkiyi muharebe sahası fonksiyon alanları çerçevesinde ele almaktadır. Mehmet Fatih Baş, savaş oyunlarının dünya genelinde askerî tarih, uluslararası ilişkiler ve savaş araştırmaları disiplinlerindeki kullanımını inceleyerek, bu trendin Türk akademisinde neden daha az popüler olduğunu analiz etmiş ve akademinin savaş oyunlarından nasıl faydalanabileceğine dair dünya genelini esas alarak bazı öneriler sunmuştur. Emrah Özdemir, Afganistan ve Irak gibi iki farklı örnek üzerinden kolluk istikrar harekâtı deneyimlerini karşılaştırmalı bir şekilde ele alarak bu yaklaşımın uygulanabilirliği, sürdürülebilirliği, barış ve yeniden yapılanmaya katkılarını irdelemektedir. Evren Mercan, deniz harbi üzerindeki teknolojik etkiyi merkeze alarak deniz harekâtı ve harp gemilerinin gelişim evrelerini Vincent P. O’Hara ve Leonard R. Heinz’in “dalga” teorisine yeni bir bakış açısı getirerek analiz etmektedir.

Cemil Sağlam, özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinin yeni tehditlere karşı savunma planlarına dâhil ettiği sivil savunma örneklerini ele almaktadır. Esra Ecem Şahin ise Soğuk Savaş sonrası dönemde orduların işlevsel değişimini ve ABD, Rusya ve Türkiye gibi ülkelerin bu farklı görevlere nasıl adapte olduğunu incelemektedir. Beyzanur Arslan da hukuk savaşımının kavramsal çerçevesini analiz ederek bir tür “yeni nesil” savaş olup olmadığı tartışması üzerinden savaş ve hukuk arasındaki ilişkiyi sorgulamakta ve güncel savaşlarda hukukun meşruiyet aracı olarak kullanımını mercek altına almaktadır. Son olarak Sadık Emre Karakuş, Türkçe literatürde son derece zayıf kalmış bir alanı, astsubaylığın Türkiye’deki gelişiminin tarihsel köklerini ve günümüze muhtemel etkilerini kaleme almıştır.

Editorial Summary

With the help of military and civilian scholars, this special issue provides a comprehensive narrative on a range of topics, including the effects of technology on naval warfare, the conduct of warfare, human resources, soldiers' training and education, civil defence, and total defence forces. To put it briefly, we have chosen to focus on topics that have received relatively little attention in Turkish literature.

Furthermore, this special issue investigates concepts that have been extensively debated in recent decades, such as “new wars”, “new missions”, and “new militaries”. These topics are covered in Turkish literature to some degree. However, Turkish readers may not always benefit from the theories and concepts imported from other languages, mostly English. First, Turkish translations of imported theories and concepts are not necessarily perfect equivalents. Second, even if they have equivalents, they can be distorted. This unintended distortion process produces several new Turkish terms, paving the way for confusion. Therefore, in this special issue, the authors are invited to discuss the meaning and appropriate Turkish counterparts of these “new” concepts.

As a contribution to this general narrative, Körpe discusses the relationship between the concepts of conventional, asymmetric, and hybrid warfare within the framework of battlefield functional areas. Mehmet Fatih Baş explores the use of war games in the disciplines of military history, international relations, and war studies around the world, analyses why this trend is less popular in Turkish academia, and then offers suggestions on how Turkish academia can benefit from war games based on the world at large. Emrah Özdemir comparatively examines the law enforcement stability policing operations and their applicability, sustainability, and contributions to peace and reconstruction through the cases of Afghanistan and Iraq. Evren Mercan analyses the developmental stages of naval operations and warships by bringing a new perspective to the “wave” theory developed by Vincent P. O'Hara and Leonard R. Heinz and focuses on the technological impact on naval warfare.

Cemil Sağlam examines the civil defence incorporated by European nations into their defence strategies against emerging threats, particularly in the aftermath of the Russian-Ukrainian War. Esra Ecem Şahin examines the functional change of armies in the post-Cold War period and how countries such as the US, Russia, and Türkiye have adapted to these new missions. Beyzanur Arslan investigates the conceptual framework of lawfare, questions the relationship between war and law through the debate on whether it is a new generation war, and examines the use of law as a legitimation tool in contemporary wars. Finally, Sadık Emre Karakuş wrote about an area that has remained extremely weak in Turkish literature, the historical roots of the development of non-commissioned officers in Türkiye and its possible effects on the present day.

Kaynakça

Basılı Eserler

- AGAMBEN Giorgio (2022). *Buyruk Nedir?*, (çev. Murat Erşen), Ketebe Yayınları, İstanbul.
- BERDAL Mats (2003). “How “New” Are “New Wars”? Global Economic Change and the Study of Civil War”, *Global Governance*, 9:4, 477-502.
- CONTAMINE Philippe (1984). *War in The Middle Ages*, Basic Blackwell, Oxford.
- DUYVESTeyN Isabelle (2004). “How New Is the New Terrorism?”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 27:5, 439-454.
- ECHEVARRIA II A. J. (2017). “War’s Changing Character and Varying Nature: A Closer Look at Clausewitz’s Trinity”, *Infinity Journal*, 5:4, 15-20.
- FELBER Helmut (1984). *Terminology Manuel*, UNESCO Infoterm, Paris.
- HENDERSON Errol A. ve SINGER J. David (2002). “New wars” and Rumors of” New Wars”. *International Interactions*, 28:2, 165-190.
- HOBBS Thomas (2007). *Leviathan*, (çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- HOFFMAN F. G. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Virginia.
- KALDOR Mary (2012). *New and Old Wars*, Third Edition, Polity Press, Cambridge.
- KARAOSMANOGLU Ali L. (2011). “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, *Uluslararası İlişkiler*, 8:29, 5-25.
- MALESEVIC Sinisa (2010). *The Sociology of War and Violence*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MÜNKLER Herfried (2005). *The New Wars*, Polity Press, Cambridge.
- LATOUR Bruno (1987). *Science in Action: How to follow scientists and engineers through society*, Harvard University Press, Cambridge.
- LIANG Qiao ve XIANGSUI Wang (1999). *Unrestricted Warfare*, PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing.
- LIND W.S vd. (1989). “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, *Marine Corps Gazette*, s.22-26.
- LIND W.S., SCHMITT John ve WILSON Gary I. (1994). “Fourth Generation Warfare: Another Look” *Marine Corps Gazette*, 34-37.
- PARLATIR İsmail vd. (1998). *Türkçe Sözlük*. T.2 K-Z. 2-Türk Dil Kurumu Yayınları.
- SMITH M. L. R. (2005). “Strategy in an Age of ‘Low-Intensity’ Warfare Why Clausewitz is still more relevant than his critics”, *Rethinking the Nature of War* ed. Isabelle Duyvesteyn, Jan Angstrom, Frank Cass, London, 28-64.
- von CLAUSEWITZ Carl (1993). *On War*. (çev. Michael Howard, Peter Paret=, Everyman’s Library, New York.
- WEBSTER’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English (1996). Gramercy Books, New York.